ta preosnova lahko izvrši brez odlašanja, naj se razširijo c. kr. učiteljišča na pet letnikov. Zadnji — t. j. peti letnik — bodi posvečen strokovni naobrazbi.

Toda slabotni gmotni položaj češkega učiteljstva je bil vzrok, da se ni moglo učiteljstvo popolnoma posvetiti drugi resoluciji, temveč je koncentriralo vse svoje moči na izboljšanje svojega gmotnega položaja. kjer se je v resnici nekaj doseglo l. 1902.

Veliko zaslugo za nadaljno izobrazbo učiteljstva si je pridobila češka inteligenca. Kar mu ni hotela dati država, to so mu pričeli nuditi v veliki meri razni univerzitetni profesorji s pomočjo svetovnoznanih založniških firem J. Laichter in J. Pelcl. Ti dve firmi sta pričeli izdajati skoro izključno spise, ki so namenjeni nadaljni učiteljski izobrazbi. In med glavne sodelovalce na polju učiteljske nadaljne izobrazbe moramo prištevati znane profesorje: Drtina, Čada, Masaryk, Krejči. — Ti učenjaki pa ne delujejo le s peresom za nadaljno učiteljsko izobrazbo, temveč prihajajo tudi osebno na razna učiteljska zborovanja, kjer imajo strokovna predavanja.

Država je sicer sama priznala, da je smer naših učiteljišč precej pomanjkljiva in je hotela male izpremembe.* A podala je namesto napredka — nazadovanje, kar lahko imenujemo Hirnov predlog o preosnovi učiteljišč . . .

Ne motimo se preveč, ako trdimo, da to nasprotovanje po višji izobrazbi učiteljstva s strani države prihaja od internacionalnega klerikalizma. Zakaj le ta dobro ve, da izgubi mahoma ves svoj vpliv med preprostim narodom, kakor hitro postane učiteljstvo gmotno in duševno prosto, da se popne učiteljstvo na ono stopnjo, da bo zamoglo posvetiti vse svoje moči edino le šoli in narodni izomiki. Klerikalizem ne more nikakor pozabiti, da je bilo ravno šolstvo — v vsem obsegu — do l. 1869. legitimni njegov otrok. In zato tak boj med vlado in klerikalizmom — za kulisami in v raznih korporacijah.

Država je sicer prevzela z zakonom leta 1869. šolstvo v svojo oblast, a pravzaprav se ta oblast razteza le na vnanje nadzorstvo, notranji razvoj je pa ostal kolikortoliko še v rokah klerikalizma.

Tako n. pr. zahteva štatut iz l. 1874., ko ga je država na lastno pest uredila, ne oziraje se ne na desno in ne na levo — da nudi učiteljišče učiteljiščnikom toliko izobrazbe, da se na podlagi te izobrazbe lahko nadalje izobrazujejo; določa celo, kake knjige naj učitelj bere in je skrbel za to, da naj učitelj pozna vsaj glavne pisatelje svetovne literature.

Štatut iz l. 1886. pa zahteva odločno, država se je pokorila klerikalizmu, da naj se nabavljajo za knjižnice učiteljišč kakortudi za posamezne okrajne učiteljske knjižnice metodične knjige z vzornimi učnimi slikami*) — Štatut iz l. 1874 je predpisaval, da se učiteljiščnik seznani le s petjem in vijolino, ki ga usposablja odgojevati izročeno mladino v teh predmetih — a štatut iz l. 1886. pa predpisuje obligatno učenje orglanja za posel — organista.

(Dalje.)

*) Se li ravna odbor „Slov. Šol. Matice" tudi po tem štatutu? Op. pišćeva.

Balkanski narodi.

I. Uvod. Jugoslovani: Slovenci — Hrvatje — Srbi — Bolgari.
II. Neslovani: Rumuni — Grki — Turki — Albanci.
III. Ostali. Pregled in sklep.

II.

Neslovani.

Kar živi vseh drugih narodov na Balkanu, zavzemajo vsi skupaj približno isto število kakor Jugoslovani, toda všteti moramo pri tem tudi Rumune, ki žive na Ruskem. Seveda ja razlika civilizacije med temi narodi in plemeni še večja kakor med Jugoslovani. Nekateri izmed njih so danes še vedno na stopnji, da jim je n. pr. državnotvorno sposobnost v našem pomenu besede docela odrekati. Tako Ciganom, Židom itd.

O kulturni zajednici, kakor so dani Jugoslovanom v ta namen vsi pogoji in povodi, med temi narodi ni govora. Pač pa je opažati stremljenje teh ljudstev, združiti se v okviru svoje lastne narodnosti. To je: tendence teh narodov so v prvi vrsti politiške, dočim so med Jugoslovani kulturne in deloma gospodarske.

Rumuni.

Vseh Rumunov je pravzaprav nekaj nad deset milijonov. Nekoliko nad polovico jih tvori samosvojo podunavsko državo, ostali del je razkosan na Avstrijo, Ogrsko in Rusijo. Neodvisnih Rumunov je 5,700.000; ogrskih 3,000.000; avstrijskih 250.000 in ruskih 1,250.000.

Kakega rodu in plemena so — o tem so si mnenja tako različna, kakor o raznih drugih balkanskih narodih. Šafařik trdi, da so nastali v petem in šestem stoletju kot mešanica Rimljanov, Gotov in Slovanov; Miklošič pravi, da so nastali v drugem stoletju, ko so se naselili rimski kolonisti na levem bregu Dunava ter se pomešali deloma s Slovani.

Rumunski učenjaki današnjih dni pravijo, da izhaja njih narod neposredno od onih rimskih kolonistov, ki jih je naselil rimski cesar Trajan v nekdanjo spodnjo Mezijo, da postavi tako živo mejo v obrambo Dacije, ki so jo napadali Gotje in silili potem proti jugu. Izmed Romanov stoje po svojem jeziku najbližje Italijanom.

Po svojem opravilu so največ agrarci, vendar je ljudstvo jako ubožno, ker je vsa zemlja last veleposestnikov, ki se žive od rente, ki jim jo plačujejo kmetje za najeto zemljo. Ogromno izvažajo žita: najmanj sedemkrat toliko kakor sosednja Bolgarija, dvanajstkrat toliko kakor Avstro-Ogrska.

Grki.

Današnji Grki imajo v sebi le še neznaten del krvi svojih slavnih helenskih pradedov. Tekom zgodovine in neprestanih homatij, pod vplivom trgovine in kolonizacij so se pomešali popolnoma s Slovani in Albanci. Novagrščina je produkt mešanice starogrščine, slovanskih jezikov in stare albanščine.

Razmeroma precej čist starohelenski tip se je ohranil na obilnem otočju Egejskega morja.

Vseh, kar jih je raztresenih po otokih, po Grškem, Turčiji in ostalih balkanskih državah, jih utegne biti do 3,300.000. Le polovica jih je samosvojih in tvorijo svojo kraljevino.

Kar je med Jugoslovani Srb, kar je v zapadni Evropi Žid, to je v celem orijentu Grk: prvi in najbolj prebrisani kupec. Nekateri dobri poznavalci pravijo — in pisatelju teh vrst je trdil celo jako odličen Grk — da prekašajo v tem oziru Grki celo Žide. Njih vest je široka in morala se poizgubi v nji prerada. Prislovica Rimljanov o starogrških kupcih „Graecis nulla fides" ima mnogokrat še danes svojo upravičenost. Zločinska lista v Carigradu izkazuje na prvem mestu Grke in Žide. Filheleni, ki so hiteli začetkom minulega stoletja v boj za osvoboditev Grkov izpod turškega jarma, so se britko pritoževali o nepoštenosti svojih lastnih varovancev. Svojo besedo je držal prej turški sovražnik kakor grški zaveznik.

Po drugi strani so zopet Grki najinteligentneji element na vsem jutrovem. Njih šole so od nekdaj prve na Balkanu, s svojo civilizacijo so grecizirali že cele pokrajine in tudi v mestih, ne izvzemši Carigrada, so si priborili velik ugled. Kolikor je na orientu bogatinov, skoro vsi so grške narodnosti.

Poleg svojega cerkvenega glavarja, ki so mu bili podvrženi svoj čas tudi Bolgari in Srbi — Bolgari so dobili svojega eksarha in Srbi svojega metropolita v Belgradu — in katerega oficialni naslov je „nadškof carigrajski, nevrom in eknenski patriarh" imajo še tri patriahe: v Jeruzalemu, Aleksandriji in Antijohiji.

Turki.

Mnenje o turškem pokolenju je različno. Eni trdijo, da so neposredni nasledniki starih Skitov, drugi pravijo, da so eden najstarejših altajskih narodov, kakor so Samojedi, Ćuhonci, Tunguzi, Mongoli.

Pridrli so iz srede Azije — in s tem bi govorilo vse za njih altajsko pokolenje — proti Tigru in Evfratu, prodirali so dalje proti Mali Aziji, osvajali so deželo za deželo. Kot Mohamedanci so navalili slednjič v Evropo.

Vseh Turkov je približno toilko, kolikor vseh Francozov, torej okolo štirideset milijonov, ali glavni del živi v Mali Aziji in le okolo dva milijona jih je še danes v Evropi. Torej nekoliko več od Slovencev in manj od Hrvatov.

V evropski Turčiji tvorijo Turki sami manj kot $^1/_3$ vsega prebivalstva, vendar je njih jezik razširjen v mnogem večjem razmerju. Kolikor je jezikov v Turčiji, ima turščina nedvomno največji obseg in veljavo. Mnogi Grki, Armenci, Tatari in drugi narodi se poslužujejo često turščine, ki jo pišejo s svojim pravopisom.

Turek ni posebno delaven narod. Radi lenarijo, najrajši pa gospodujejo drugim. Imajo prislovico, ki pravi, da gre Čerkozom lepota, Grkom in Armencem trgovina ter bogastvo, Evropejcem učenost, njim samim pa „sultanat".

Tako jim je vcepljeno že od prejšnih dni. Kot fanatični verniki proroka Mohameda so zaničevali vse gjaure, t. j. nevernike, ki so se morali vsi pokoriti premoči turškega orožja. Kadar je dozorelo žito raje in dorasla njegova živina, tedaj so se napotili na plen in se založili z vsem, česar so potrebovali,

Mnogo Slovanov, Grkov, Armencev in pripadnikov drugih narodov so poturčili. Kakor hitro je sprejel Srb ali Bolgar Mohamedovo vero, je storil s tem toliko, kakor če je zatajil svojo narodrost in se navzel turške. V eni generaciji je bila prvotna sled popolnoma izbrisana.

Na ta način se je zamazal prvotno čisti turški tip tekom stoletij docela. Nastala je velika zmes različnih narodov, ki so se križali in mešali med seboj, dokler se ni ustvaril tako nov tip, ki ne kaže s prvotnim nobene sorodnosti več. Današnji evropejski Turek — zamenjajmo samo njegov turban z našim pokrivalom in njegovo pisano fantastično nošo s francoskim krojem — ne izgleda več kot Azijat, ampak kakor pristni južnoevropejski tip, kakor ga reprezentuje, recimo, Jugoslovan ali Italijan.

Albanci.

Poleg Jugoslovanov, Rumunov, Grkov in Turkov imamo na Balkanu še en jako interesanten narod, ki živi v kompaktni masi v severnozapadnih delih Turčije, južno od Črne Gore, ob obali Adrijanskega in Jonskega morja, tik ob obrežju slovite Otranske ceste.

Ta narod so Albanci ali Arnavtje nazvani in je posebno zanimiv zaradi tega, ker je najbrže edini in neposredni potomec starih Ilirov.

Dolgo časa je veljala pri nas teza, da smo Slovenci in Slovani sploh avtonomno prebivalstvo današnjih pokrajin, tako da izhajamo i mi neposredno od starih Ilirov. Definitivno ta teza sicer vzlic vsi učenosti raznih jezikoslovcev še vedno ni odpravljena, toda verjetno je, da smo se naselili Jugoslovani šele kasneje v svoje sedanje pokrajine.

Po tem bi bili Albanci zadnji ostanek Ilircev.

Turki trdijo, da izvirajo Albanci od starih Pelazgov; sami sebe imenujejo Škipetare, po svoji besedi orel; stari bojni znak Arnavtov je namreč orel. Njih jezik nima nobene sorodnosti s katerimkoli drugim jezikom Evrope. Nasprotno so se navzeli raznih arnavtskih idjomov drugi balkanski jeziki, kakor na primer rumunski in deloma tudi bolgarski. Rumunščina kot bolgarščina poznata člen in ga zapostavlja arnavščina za samostalnikom.

Število Albancev cenijo na 1,300.000. Po številnem razmerju odgovarjajo torej jakosti Slovencev.

Albanci so najkrasnejši tip na celem Balkanu. Visoka in imenitna postava, elastičen stas, pravilno umerjena glava, zamolkla polt, plamteče oči — skratka, prištevajo jih najlepšim ljudem.

Žive v svojih nedostopnih hribih kakor otrok prirode. Nobene oblasti ne trpe nad seboj; zakon in pravica, pred katerim se edino uklonijo, je močna pest. Pogumni so in neustrašni in kar ima sultanova armada najboljših elementov v svojih vrstah, so doma iz divje Albanije.

Po veroizpovedanju jih pripada več od polovice islamu, ostali so kristjani. Pripomniti je treba, da žive s sosednjimi Srbi v hudem sovraštvu. Bližanje z njimi išče Italija, kar provzvoča razne govorice, da nameravajo zasesti Italijani kos albanske obale, ker bi obvladali potem 70 km široko morsko cesto Otranto, popolnoma, s tem obvladali tudi ostalo Adrijo in tako poljubno lahko zapirali avstrijskim ladjam pot na odprto morje.

Lani so se zbrali na posebnem kongresu tisti redki albanski inteligenti, kar jih ta narod do danes poseduje, in ustanovili na njem prvi albanski alfabet. S tem so postavili temelj nadaljnemu narodnemu razvoju Albancev.

Pregled o Neslovanih.

Dejali smo že v uvodu, da je izmed onih Neslovanov na Baikanu, ki jim sposobnosti za državnotvornost ne moremo odrekati, približno toliko, kakor Jugoslovanov. Sestavimo li njih natančneji pregled, se nam pokaže sledeče razmerje:

Rumunov . . .	10,200.000
Grkov	3,300.000
Turkov . . .	1,800.000
Albancev . . .	1,300.000
Skupno . . .	16,600.000

Prištejeme k temu še jugoslovansko pleme, dobimo lepo število $32^1/_2$ milijona duš, kar odgovarja prebivalstvu današnje italijanske kraljevine. T.

Iz naše organizacije.

Skupne zadeve.

Občni zbor „Učiteljske tiskarne" v Ljubljani. V sredo, dne 7. aprila t. l. dopoldne je bil sklican zbčni zbor „Učit. tiskarne" v Ljubljani.

Predsednik Luka Jelenc otvori zbor, pozdravi vse navzoče in konštatira sklepčnost zborovo. Zastopanih je bilo 258 deležev z 68 glasovi. Overovateljema zapisnika imenuje J. Furlana in A. Keclja,

Nato preide na dnevni red. Zadružnik Ivan Petrič, predlaga, da naj izostane poročilo upravnega sveta o zadružnem poslovanju, ker ga je vsak zadružnik dobil tiskanega na dom. Ta predlog je bil sprejet vendar podajamo v naslednjem to poročilo, da ga bero tudi naročniki, ki niso zadružniki naše tiskarne. Poročilo se glasi:

Koncem leta 1908. je bilo 74 zadružnikov, ki so podpisali 315 deležev po 100 K in vplačali na nje 30.890 K.

Upravni svet je imel tekom leta 1908. sedem sej, ki je v njih sklepal o razširjenju tiskarniških prostorov, o zvišanju plač tiskarniških uslužbencev, o sprejemu novih zadružnikov, o nakupu inventarja itd.

K vsem sejam upravnega sveta je bilo vabljeno tudi nadzorstvo.

Pravnim zastopnikom se je določil tukajšnji odvetnik dr. Božidar Vodušek.

Učiteljska tiskarna je najela 1. avgusta 1908 v svrho razširjenja svojih prostorov v prvem nadstropju še eno stanovanje, obstoječe iz treh sob in pritiklin in je oddala dvoje prostorov „Hranilnici in posojilnici Učiteljskega konvikta" v podnajem. Od 1. avgusta dalje so nastanjeni vsi stavci v prvem nadstropju, v pritličju pa se nahajajo tiskarniški stroji, litografija in dve pisarni.

Učiteljska tiskarna je tudi v letu 1908. izdajala list „Domače ognjišče" in kot prilogo k temu od 1. julija daije „Našo bodočnost".

V letu 1908. je izvršila Učit. tiskarna natisk 65 tih novih uradnih tiskovin za ljudske in meščanske šole in „Izvršilne naredbe k dokončnemu šolskemu in učnemu redu" v slovenskem in nemškem jeziku prirejene po c. kr. deželnem šolskem svetu Bilo je to ogromno in težavno delo, ki je zahtevalo vso pridnost in natančnost zadružnih funkcionarjev. Enako, če ne še večje delo pa bo dala naprava kakih 450 kolekcij vseh novih uradnih tiskovin, ki se bodo združene v mapi z „Izvršilnimi naredbami" vred poslale vsled odredbe c. kr. deželnega šolskega sveta vsem okrajnim šolskim svetom in šolskim vodstvom.

Učiteljska tiskarna je natisnila in založila v l. 1908. tudi tiskovine za obrtne šole, ki jih je priredil strokovni učitelj H. Podkrajšek in odobrilo ministrstvo.

Koncem leta 1908. je bilo vsega tiskarniškega osobja 23 oseb, v pisarni pa so delovali predsednik, njegov namestnik, knjigovodkinja Danica Zupanova in tiskarniški uradnik Anton Smrdelj.

Zadruga je član „Zveze slovenskih zadrug v Ljubljani", ki izvršuje zakonito predpisane revizije.

Druga točka dnevnega reda je bilo poročilo o računskem zaključku za l. 1908. Tudi to poročilo se je opustilo na predlog zadružnika Črnagoja, ker so ga imeli člani v rokah. Mi podajamo iz njega našim bralcem le nekatere točke Samo osobje je stalo 40.002·73 kron; davki so znašali 751·47 K. Vsega prometa je bilo 325·737·04 K. Račun dobička in izgube izkazuje čistega dobička 3419·72 K.

Iz bilance posnamemo, da znašajo deležne vloge 30.890 K, a terjatve znašajo 38.043·44 K, zaloga tiskovin in papirja pa reprezentira vrednost 51.560 K. — Seveda ima tiskarna razen deležnih vlog še precej dolga in neplačanih faktur.

Tretja točka je bilo poročilo nadzorstva o računskem zaključku in o poslovanju upravnega sveta. Predsednik nadzorstva poroča:

„Na II. rednem občnem zboru dne 15. aprila 1908 se je volilo z vzklikom prejšnje nadzorstvo, ki se je v svoji seji istega dne sledeče konstituiralo: Jakob Dimnik, načelnik; Franc Skulj, načelnikov namestnik; Vendelin Sadar, zapisnikar; Janko Žirovnik in Jakob Pretnar, člana nadzorstva.

Nadzorstvo je imelo v letu 1908. dve seji in je izvršilo eno glavno revizijo, in sicer dne 26. decembra 1908; posamezni člani nadzorstva pa so večkrat skontrirali blagajniško stanje, pregledovali blagajniške knjige, zalogo tiskovin in papirja. Nadzorstvo se je redno udeleževalo sej upravnega sveta, kjer je z raznimi nasveti podpiralo, obenem pa nadzorovalo sklepe in poslovanje upravnega sveta.

Prepričalo se je, da vrši upravni svet svojo vsled hitrega razvoja in vedno obširnejšega delokroga tiskarne vedno težjo nalogo z